

Wyrok z dnia 9 lipca 2008 r.

I UK 380/07

Złożenie wniosku o objęcie rolniczym ubezpieczeniem społecznym i wyrejestrowanie z ubezpieczenia społecznego osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą może być uznane za złożenie oświadczenia o wyborze ubezpieczenia w rozumieniu art. 2 ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. Nr 124, poz. 585 ze zm.).

Przewodniczący SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca),
Sędziowie SN: Zbigniew Hajn, Józef Iwulski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 9 lipca 2008 r. sprawy z odwołania Adama G. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w K. z udziałem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w K. o ustalenie istnienia ubezpieczenia społecznego rolników, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26 czerwca 2007 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 4 stycznia 2006 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie oddalił odwołanie Adama G. od decyzji Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziału Regionalnego w K. z dnia 22 października 2004 r., stwierdzającej ustanie ubezpieczenia rolniczego wnioskodawcy od 1 października 1999 r. z tego powodu, że nie złożył on oświadczenia o wyborze ubezpieczenia. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne. Wnioskodawca jest właścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni 3,75 ha przeliczeniowego w miejscowości W. i z tego tytułu podlegał ubezpieczeniu społecznemu rol-

ników w pełnym zakresie od 1 lipca 1983 r. do 31 grudnia 1988 r. Jednocześnie wnioskodawca prowadził działalność gospodarczą w zakresie studniarstwa, pozyskiwania biopaliw, kowalstwa i kowalstwa artystycznego, wpisaną do ewidencji działalności od 1 czerwca 1981 r., a stosowne zaświadczenie zostało przedłożone rolniczemu organowi rentowemu w dniu 29 czerwca 2004 r. Nadto wnioskodawca prowadził działalność gospodarczą w zakresie usług ślusarskich i z tego tytułu opłacał składki na ubezpieczenie społeczne w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych z przerwami do 29 września 1999 r. W okresie przerw w prowadzonej działalności podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników. W dniu 3 marca 1999 r. wnioskodawca złożył w rolniczym organie rentowym wniosek o objęcie go ubezpieczeniem społecznym rolników w pełnym zakresie, informując o prowadzonej od 1989 r. działalności gospodarczej, nie przedłożył jednak stosownego oświadczenia o wyborze ubezpieczenia. W dniu 6 października 1999 r. wnioskodawca złożył w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego druk ZUS ZWUA o wyrejestrowaniu z ubezpieczeń społecznych w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, bez wskazania przyczyny wyrejestrowania. W okresie poprzedzającym złożenie wniosku o objęcie ubezpieczeniem społecznym rolników wnioskodawca nie podlegał temu ubezpieczeniu w pełnym zakresie nieprzerwanie przez okres jednego roku. Decyzją z dnia 12 grudnia 2000 r. rolniczy organ rentowy objął wnioskodawcę ubezpieczeniem rolniczym w pełnym zakresie od 30 września 1999 r. W czasie prowadzenia działalności gospodarczej wnioskodawca zgłaszał w Urzędzie Skarbowym w M. przerwy w jej prowadzeniu, między innymi w okresie od 1 października 2000 r. do 19 czerwca 2001 r. i od 30 września do 31 grudnia 2004 r. W okresie przerw nie otrzymywał żadnych zamówień na usługi świadczone w ramach prowadzonej działalności, starał się jednak pozyskiwać klientów, między innymi poprzez zamieszczanie ogłoszeń w prasie, a w trakcie oczekiwania na zgłoszenia pracował w gospodarstwie rolnym. Pierwszą informację potwierdzającą rodzaj i wysokość opodatkowania w związku z prowadzoną przez wnioskodawcę działalnością gospodarczą rolniczy organ rentowy uzyskał w dniach 21 i 29 września 2004 r. i zaskarżoną decyzją wyłączył wnioskodawcę z ubezpieczenia społecznego rolników z powodu niezłożenia stosownego oświadczenia o wyborze ubezpieczenia.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, że wnioskodawca nie spełnia warunku niezbędnego dla objęcia ubezpieczeniem rolniczym, o którym stanowi art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu

społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1997 r., gdyż nie podlegał temu ubezpieczeniu w pełnym zakresie przed podjęciem pozarolniczej działalności gospodarczej przez roczny nieprzerwany okres, a nadto nie złożył oświadczenia, że chce podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników prowadząc jednocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą. Powołując się na pogląd wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2003 r., II UZ 79/03, Sąd Okręgowy wskazał, że art. 39 ust. 4 powołanej wyżej ustawy dopuszcza możliwość wydania przez organ rentowy decyzji ustalającej podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników nie tylko sprawach zakończonych prawomocną decyzją, która wcześniej nie była kwestionowana przez stronę, ale również w sprawach rozstrzygniętych prawomocnym wyrokiem sądu, bez potrzeby wznowienia postępowania. Nowa decyzja organu rentowego dezaktualizuje w takim przypadku nie tylko jego decyzję wcześniejszą, ale także skutki prawne tej decyzji.

Wyrokiem z dnia 26 czerwca 2007 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie oddalił apelację wnioskodawcy od powyższego wyroku, podzielając poczynione w sprawie ustalenia. W pierwszej kolejności Sąd drugiej instancji zwrócił uwagę, że wnioskodawca nie spełnił warunków wymaganych przez art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, gdyż przed dniem 1 grudnia 1999 r. nie był objęty rolniczym ubezpieczeniem społecznym, podlegając od dnia 5 października 1999 r. do 19 sierpnia 2004 r. ubezpieczeniu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Zawieszenie prowadzenia działalności gospodarczej jest stanem faktycznym, a nie prawnym, zaś faktyczne jej niewykonywanie w czasie oczekiwania na kolejne zamówienia lub w czasie ich poszukiwania nie oznacza zaprzestania prowadzenia działalności i w konsekwencji nie powoduje uchylecia obowiązku ubezpieczenia społecznego (tak w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2003 r., II UK 111/03 oraz w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2005 r., I UK 95/05 i z dnia 15 marca 2007 r., I UK 300/06). Wnioskodawca nie dokonał również wyboru ubezpieczenia stosownie do art. 2 ustawy zmieniającej z dnia 12 września 1996 r. Złożenie wniosku o objęcie ubezpieczeniem społecznym nie jest równoznaczne ze złożeniem oświadczenia o wyborze ubezpieczenia. Oświadczenie to nie może być dokonane w sposób dorozumiany, gdyż - jako konstytutywna przesłanka zmiany ubezpieczenia - wywołuje skutek prawny dopiero od czasu jego złożenia i decyduje o przystąpieniu do jednego z ustawowych ubezpieczeń. Samo złożenie wniosku o objęcie ubezpieczeniem wyboru takiego nie przesądza, podobnie jak rezygnacja z ubezpieczenia w Zakładzie

Ubezpieczeń Społecznych. Prowadzenie przez wnioskodawcę od 1981 r. działalności gospodarczej rodziło obowiązek ubezpieczenia społecznego z tego tytułu, a z art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym przed dniem 2 maja 2004 r. nie wynika zasada pierwszeństwa podlegania ubezpieczeniu rolniczemu w przypadku zbiegu tego ubezpieczenia, jeżeli rolnik podjął działalność gospodarczą przed dniem 1 stycznia 1996 r. W tym zakresie Sąd Apelacyjny powołał się na poglądy wyrażone w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2000 r., II UKN 150/00 oraz z dnia 18 października 2005 r., II UK 41/05.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zakres rozpoznania oraz orzeczenia sądu pracy i ubezpieczeń społecznych w każdym przypadku jest wyznaczony treścią decyzji organu rentowego, przy czym przepisy w sprawach z tego zakresu nie przewidują możliwości uznania nieważności takiej decyzji. Decyzja organu rentowego nie ma powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.) wobec czego nie można skutecznie powoływać się na prawo do świadczeń ustalone błędną decyzją organu rentowego, jeżeli nie zostały spełnione warunki, od których uzależnione jest nabycie tego prawa i która po ujawnieniu błędu została z urzędu zmieniona. Przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników regulujące postępowanie w sprawach indywidualnych w zakresie ubezpieczeń nie zawierają regulacji odnoszących się do wznowienia postępowania czy też przeprowadzenia ponownego postępowania w przypadku stwierdzenia, że prawomocna decyzja w przedmiocie podlegania ubezpieczeniu była błędna. W myśl art. 52 ust. 1 tej ustawy, w sprawach w niej nieuregulowanych, stosuje się przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Aktualnie obowiązujący przepis art. 83a ustawy systemowej zawiera regulację dotyczącą ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania, jeżeli przed uprawomocnieniem się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na prawo lub zobowiązanie (ust.1), a także regulację dotyczącą uchylecia, zmiany lub unieważnienia ostatecznych decyzji w drodze wznowienia postępowania (tak w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2004 r., II UK 359/03). W wyniku weryfikacji danych, organ rentowy ustalił na podstawie przedłożonego w dniu 29 września 2004 r. zaświadczenia Burmistrza Miasta i Gminy w M. z dnia 3 kwietnia 2003 r., że wnioskodawca nadal prowadzi działalność gospodarczą od 1 czerwca 1981 r. i „na podstawie art. 34 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych” (dopuszczającego w odniesieniu do ustalenia obowiązku podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników możliwość

wznowienia postępowania, po wszczęciu postępowania wyjaśniającego) wydał zaskarżoną decyzję dezaktualizującą decyzję wcześniejszą.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku wnioskodawca zarzucił: 1) naruszenie prawa materialnego, to jest: a) art. 2 ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, poprzez przyjęcie, że oświadczenie, o którym przepis ten stanowi nie mogło być złożone w formie dorozumianej, b) art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, poprzez zastosowanie tego pierwszego w sytuacji, gdy w sprawie nie przedłożono nowych dowodów ani nie ujawniono okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, które miałyby wpływ na prawo do świadczeń, a które to okoliczności nie byłyby znane organowi rentowemu przed wydaniem decyzji; 2) naruszenie przepisów postępowania, a to art. 233 k.p.c., poprzez przyjęcie wbrew zebranemu w sprawie materiałowi dowodowemu, że okoliczności, iż wnioskodawca prowadził działalność gospodarczą w dacie wydania decyzji o podleganiu przez niego ubezpieczeniu społecznemu rolników oraz że nie złożył on oświadczenia, o którym mowa w art. 2 ustawy zmieniającej z dnia 12 września 1996 r. były nieznane rolniczemu organowi rentowemu w dacie wydania tej decyzji i wobec powyższego stanowiły nowe okoliczności, o których mowa w art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, uzasadniające wydanie decyzji o ustaniu ubezpieczenia rolniczego wnioskodawcy. Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że wnioskodawca, składając wniosek o objęcie go ubezpieczeniem rolniczym oraz dowód wyrejestrowania z ubezpieczeń w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, działał w przekonaniu, że dał wyraz woli podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, a tym samym złożył stosowne oświadczenie. Brak jakichkolwiek wskazań dotyczących wymaganej formy oświadczenia określonego w art. 2 ustawy zmieniającej z dnia 12 września 1996 r. wymaga odniesienia się do art. 60 k.c. stanowiącego o możliwości złożenia oświadczenia woli przez każde zachowanie osoby dokonującej czynności prawnej, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny. Okoliczności sprawy nie pozostawiały wątpliwości co do celu złożenia przez wnioskodawcę w rolniczym organie rentowym stosownych dokumentów o określonej treści, a organ ten - pomimo wiedzy o prowadze-

niu przez wnioskodawcę działalności gospodarczej - stwierdził jego podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników od dnia 30 września 1999 r. (zmieniając następnie datę na 1 października 1999 r.) oraz ustalił obowiązek opłacania składek. Zaskarżona decyzja stwierdzająca ustanie ubezpieczenia rolniczego z tą samą datą została wydana w okolicznościach istniejących przed wydaniem decyzji obejmującej wnioskodawcę ubezpieczeniem rolniczym i znanych rolniczemu organowi rentowemu, a przedłożone przez wnioskodawcę w dniu 29 września 2004 r. zaświadczenie z ewidencji działalności gospodarczej istnienie tych okoliczności jedynie potwierdzało.

Skarżący wskazał, że zaskarżona decyzja wydana w niezmienionym stanie faktycznym sprawy i bez wznowienia poprzedniego postępowania, nie może być w ogóle wydana, a tym bardziej wywołać skutków *ex tunc*. W tym zakresie powołał się na pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2005 r., II UK 295/04.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia powołanego w ramach kasacyjnej podstawy naruszenia przepisów postępowania art. 233 k.p.c. nie może odnieść zamierzonego skutku, gdyż stosownie do art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, do której do sfery odnosi się wprost wskazany przez skarżącego przepis. Z tego względu Sąd Najwyższy jest związany stanem faktycznym sprawy z mocy art. 398¹³ § 2 k.p.c., jednakże przyjęte przez Sąd drugiej instancji ustalenia są wystarczające do uwzględnienia zarzutów podniesionych w ramach kasacyjnej podstawy naruszenia prawa materialnego.

Poczynione ustalenia faktyczne pozwalają na przyjęcie, że skarżący, posiadający gospodarstwo rolne o powierzchni 3,75 ha przeliczeniowych, prowadzi od 1 czerwca 1981 r. wpisaną do ewidencji działalność gospodarczą i z tego tytułu podlegał obowiązkowi ubezpieczenia społecznego początkowo na podstawie przepisów ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.), a od dnia 1 stycznia 1999 r. - ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.). Z art. 2 ust. 2 pierwszej z wymienionych ustaw, w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 stycznia 1997 r., wynikało pierwszeństwo podlegania ubezpieczeniu

osób prowadzących działalność, jeżeli określona osoba spełniała równocześnie warunki objęcia ubezpieczeniem społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ubezpieczeniem rolniczym. Taki stan prawny istniał do dnia 1 stycznia 1997 r., kiedy to do ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.) został wprowadzony ustawą z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. Nr 124, poz. 585 ze zm., zwanej dalej ustawą zmieniającą) art. 5a odnoszący się (w brzmieniu obowiązującym przed 2 maja 2004 r.) do rolników, którzy najwcześniej w dniu wejścia w życie ustawy zmieniającej, to jest w dacie 1 stycznia 1997 r., podlegali z mocy ustawy rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu w pełnym zakresie nieprzerwanie co najmniej 1 rok. Tacy rolnicy - podejmując po dniu 31 grudnia 1996 r. pozarolniczą działalność gospodarczą - utrzymali rolniczy tytuł ubezpieczenia społecznego (podlegali nadal temu ubezpieczeniu). Przepis ten nie dotyczy sytuacji skarżącego, gdyż - jak wynika z ustaleń Sądów obu instancji - od 1981 r. prowadził on pozarolniczą działalność gospodarczą i z tej przyczyny najwcześniej w dacie wejścia w życie ustawy zmieniającej nie podlegał nieprzerwanie przez co najmniej rok ubezpieczeniu rolniczemu w pełnym zakresie z mocy ustawy.

Możliwość wyboru podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu stwarzała natomiast skarżącemu, który podjął działalność gospodarczą przed dniem 1 stycznia 1997 r., przepis art. 2 ustawy zmieniającej (uchylony z dniem 2 maja 2004 r. przez art. 2 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 91, poz. 873 ze zm.). Zgodnie z tym uregulowaniem, rolnik lub domownik, który w dniu wejścia w życie tej ustawy podlegał innemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej, nie będąc pracownikiem i nie pozostając w stosunku służbowym, a spełniał inne warunki do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy w pełnym zakresie, mógł złożyć Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (zwanemu dalej: Zakładem) lub Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (zwanej dalej: Kasą) oświadczenie, że chce podlegać temu ubezpieczeniu z wyłączeniem innego ubezpieczenia społecznego. Oznaczało to możliwość dokonania wyboru rolniczego tytułu ubezpieczenia społecznego wyłącznie przez osoby, które w dniu 1 stycznia 1997 r. - bez względu na wcześniejsze podleganie ubezpieczeniu społecznemu osób prowadzących działalność gospodarczą - spełniały inne warunki podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy w pełnym zakresie.

Sąd drugiej instancji uznał, że skarżący nie złożył właściwego oświadczenia o wyborze ubezpieczenia, gdyż za takie nie może być uznane złożenie wniosku o objęcie ubezpieczeniem rolniczym i rezygnacja z ubezpieczenia z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. W ocenie tego Sądu, oświadczenie określone w art. 2 ustawy zmieniającej nie może być dokonane w sposób dorozumiany z tej przyczyny, że stanowi konstytutywną przesłankę zmiany ubezpieczenia i wywołuje skutki prawne dopiero od czasu jego złożenia. W rezultacie Sąd Apelacyjny nie przyjął, że skarżący nie ujawnił woli podlegania ubezpieczeniu rolniczemu i rezygnacji z ubezpieczenia społecznego z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej (nie złożył oświadczenia w tym zakresie), ale uznał, iż oświadczenie to nie może być ocenione jako ujawnienie zamiaru dokonania wyboru rodzaju ubezpieczenia. Aczkolwiek więc kwestia złożenia oświadczenia woli określonej treści należy do sfery faktu, a nie prawa, to ocena Sądu drugiej instancji odnosiła się w istocie do możliwości uznania złożonych przez wnioskodawcę oświadczeń za złożenie oświadczenia wymaganego przez art. 2 ustawy zmieniającej, a inaczej mówiąc - za ujawnienie zamiaru wywołania skutku materialnoprawnego w postaci wyboru ubezpieczenia społecznego.

Przepis art. 2 ustawy zmieniającej stwarzał możliwość zmiany tytułu ubezpieczenia społecznego w drodze oświadczenia (ujawnienia) zamiaru podlegania ubezpieczeniu rolniczemu. Przepis ten nie określał formy oświadczenia, a jedynie zawierał wymóg, aby po pierwsze - wyrażało ono wolę podlegania ubezpieczeniu rolniczemu z wyłączeniem innego ubezpieczenia społecznego i po drugie - aby wola ta została ujawniona Zakładowi lub Kasie, które zobowiązane były do wzajemnego zawiadamiania się o złożonym oświadczeniu na mocy art. 39a ust. 3 i 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym przed 2 maja 2004 r. Należy mieć na uwadze, że oświadczenie, o którym stanowi art. 2 ustawy zmieniającej nie zmierzało do wywołania skutku w sferze cywilnoprawnej, ale wyłącznie publicznoprawnej, do której należy podleganie obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Dlatego taki tryb postępowania umożliwiał wszczęcie przez rolniczy organ rentowy postępowania administracyjnego (art. 123 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników) w celu stwierdzenia podlegania określonej osoby rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu pomimo prowadzenia działalności gospodarczej (art. 61 § 1 k.p.a.), przy

uwzględnieniu obowiązującej w tym postępowaniu zasady pogłębiania zaufania obywateli do organów Państwa (art. 8 k.p.a.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że samo opłacanie składek na ubezpieczenie rolnicze - jako czynność faktyczna - nie może prowadzić do wyłączenia podlegania innemu ubezpieczeniu z mocy ustawy, a w konsekwencji nie stanowiło skutecznego oświadczenia o wyborze systemu ubezpieczeniowego w rozumieniu art. 2 ustawy zmieniającej (por. między innymi wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2006 r., I UK 172/05, OSNP 2007 nr 3-4, poz. 52 i orzeczenia tam powołane oraz z dnia 22 lutego 2008 r., I UK 255/07, niepublikowany). W ocenie Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną, za takie oświadczenie - w okolicznościach danej sprawy - mogło być uznane złożenie wniosku o objęcie rolniczym ubezpieczeniem społecznym i wyrejestrowanie się z ubezpieczenia społecznego osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą. Z ustaleń sprawy wynika, że składając wniosek o objęcie ubezpieczeniem społecznym rolników skarżący poinformował rolniczy organ rentowy o prowadzeniu działalności gospodarczej, a następnie o wyrejestrowaniu się z ubezpieczeń społecznych z tytułu prowadzenia tej działalności. Sąd drugiej instancji winien więc ocenić, czy takie - skierowane wobec Kasy - oświadczenie skarżącego, ujawniające wprost chęć podlegania ubezpieczeniu rolniczemu i rezygnacji z ubezpieczenia z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, stanowiło określone w art. 2 ustawy zmieniającej oświadczenie, że skarżący „chce podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy z wyłączeniem innego ubezpieczenia społecznego”, w szczególności w sytuacji, gdy Kasa (jako adresat) tak właśnie oświadczenie to zrozumiała (zinterpretowała), stwierdzając podleganie przez wnioskodawcę ubezpieczeniu rolniczemu od dnia następnego po wyrejestrowaniu z ubezpieczeń w Zakładzie.

Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wydaje się wynikać, że Sąd Apelacyjny uznał, iż poprzez art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, stosowanego w związku z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w sprawie znajduje zastosowanie art. 34 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, stanowiący podstawę wznowienia postępowania w zakresie odnoszącym się do „ustalenia obowiązku podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników” w przypadku przedłożenia nowych dowodów lub ujawnienia okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na prawo lub zobowiązanie. Tymczasem art. 34 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych odnosi się do dopuszczalności wyko-

rzystywania danych osobowych i innych informacji zgromadzonych na kontach ubezpieczonych i nie znajduje w sprawie jakiegokolwiek zastosowania. Sądowi Apelacyjnemu chodziło zapewne o art. 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, stanowiący w zdaniu pierwszym, że w razie zmiany stanu faktycznego lub prawnego, na podstawie którego wydano decyzję o ustaleniu podlegania ubezpieczeniu, wydaje się nową decyzję. Dla porządku należy zauważyć, że przepis ten zawiera regulację odnoszącą się do wydania przez rolniczy organ rentowy nowej decyzji w przypadku stwierdzenia, że osoba spełniająca warunki do podlegania ubezpieczeniu rolniczemu przestała spełniać wymagania ustawowe konieczne do dalszego objęcia tym ubezpieczeniem. Decyzje organu rentowego w omawianym przedmiocie wydawane są zatem w celu stwierdzenia konkretnej sytuacji faktycznej, że dana osoba, która ubezpieczeniem społecznym prawidłowo była objęta, przestała spełniać określone ustawą wymagania prawne, które stanowiły o podleganiu przez nią ubezpieczeniu z mocy ustawy i z tej przyczyny w stosunku do niej ubezpieczenie to z mocy ustawy ustało. W takim przypadku decyzja w przedmiocie stwierdzenia ustania ubezpieczenia nie jest wydawana w wyniku ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia tej samej sprawy ze względu na wadliwość decyzji o podleganiu ubezpieczeniu, lecz jest wydawana w wyniku wszczęcia nowego postępowania, w którym organ rentowy stwierdza, że na skutek zmiany okoliczności (stanu faktycznego) ubezpieczenie to od określonej daty ustało. Inaczej rzecz ujmując, przepis art. 39 ust. 4 zdanie pierwsze ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników ma zastosowanie w przypadku, gdy w okresie podlegania ubezpieczeniu rolniczemu nastąpiła zmiana stanu faktycznego lub prawnego, nie znajduje natomiast zastosowania w razie ujawnienia okoliczności stanowiących od początku przeszkodę do stwierdzenia podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników (por. także między innymi wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2004 r., II UK 359/03, OSNP 2004 nr 24, poz. 425, z dnia 14 lipca 2005 r., II UK 295/04, OSNP 2006 nr 7-8, poz. 118 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 314/07, niepublikowany). Oznacza to, że w stanach objętych dyspozycją art. 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników brak jest podstaw do stosowania - poprzez art. 52 ust. 1 tej ustawy - przepisu art. 83a ust. 1 lub ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Sytuacja, o której stanowi art. 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w niniejszej sprawie nie zachodzi, gdyż zaskarżona decyzja stwierdza ustanie ubezpieczenia rolniczego skarżącego od tej samej

daty, z którą - wcześniejszą decyzją - stwierdzono podleganie takiemu ubezpieczeniu.

Przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników regulujące postępowanie w indywidualnych sprawach z zakresu ubezpieczenia nie zawierają natomiast regulacji w zakresie przeprowadzenia ponownego postępowania w przypadku stwierdzenia, że prawomocna decyzja w przedmiocie podlegania ubezpieczeniu była od początku błędna. W takiej właśnie sytuacji, poprzez art. 52 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, zgodnie z którym w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, znajduje zastosowanie art. 83a tej ustawy, stanowiący między innymi o ponownym ustaleniu prawa lub zobowiązania, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na prawo lub zobowiązanie (ust. 1), a także zawierający regulację dotyczącą uchylania, zmiany lub unieważniania ostatecznych decyzji na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego (ust. 2).

Sąd drugiej instancji, przywołując w uzasadnieniu zaskarżonego rozstrzygnięcia przepis art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, nie wyjaśnił czy podstawę prawną decyzji rolniczego organu rentowego stanowił ust. 1, czy też ust. 2 tego przepisu. Z jednej strony wskazano bowiem na złożone w dniu 29 września 2004 r. zaświadczenie o prowadzeniu przez skarżącego od 1 czerwca 1981 r. działalności gospodarczej (która to okoliczność - stosownie do dokonanych w sprawie ustaleń - była znana organowi rentowemu przed wydaniem decyzji stwierdzającej podleganie wnioskodawcy ubezpieczeniu rolniczemu), co może wskazywać na odwołanie się do art. 83a ust. 1 ustawy, z drugiej zaś powołano się na możliwość uchylenia, zmiany lub unieważnienia ostatecznej decyzji organu rentowego „w drodze wznowienia postępowania”, odnosząc ją do ust. 2 przytoczonego artykułu i (jak się wydaje) w powiązaniu z art. 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (błędnie określonym jako art. 34 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Z powyższych względów orzeczono jak w sentencji wyroku na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

=====